

BRONISLOVAS KUZMICKAS

Mykolo Romerio universitetas

HUMANISTINĖS PSICHOANALIZĖS ŽVILGSNIU (PSICHOANALITINĖ FILOSOFIJA LEONARDOS JEKENTAITĖS KŪRYBINĖJE VEIKLOJE)

From the Point of View of the Humanistic Psychoanalysis
(Psychoanalytical Philosophy in Leonarda's Jekentaitė's creative activity)

SUMMARY

The intention of the paper is to describe briefly the creative legacy of Leonarda Jekentaitė (1946-2008). The area of her's scientific interests was wide: philosophical problems of man, ethics, pedagogy, aesthetics, art criticism. The unifying conceptual base was the theory of humanistic psychoanalysis. Jekentaitė was the most creative interpreter and propagator of the ideas of this theory in the Lithuanian culture, although this did not exhaust the area of her scientific interests. The paper considers the works in which she analyses the concept of personality in American neofreudism, represented by such authors as E.Fromm, K.Horney, H.S. Sullivan. The paper shows how their humanistic ideas manifested themselves in ethics and pedagogy. Such items as a person in society and in art, as well as the works of some writers and thinkers were also interpreted from the point of view of psychoanalytical philosophy.

SANTRAUKA

Straipsnis skirtas Leonardos Jekentaitės (1946–2008) kūrybiniam palikimui. Jos mokslinių interesų sritis buvo plati: žmogaus filosofija, etika, edukologija, estetika, meno kritika. Vienijantis konceptualusis pagrindas buvo amerikiečių humanistinės psichoanalizės teorija, kurios idėjų kūrybiškiausia interpretatorė bei skleidėja Lietuvoje ir buvo aptariamų darbų autorė. Tai neišsėmė visų jos mokslinių interesų. Straipsnyje aptariami darbai, kuriuose analizuojama žmogaus samprata E. Frommo, K. Horney, H. S. Sullivano veikaluose, parodoma, kaip juose plėtotos idėjos pasireiškė etikoje ir edukologijoje. Asmenybė visuomenėje ir mene, kai kurių menininkų ir mąstytojų kūryba taip pat buvo interpretacijos psichoanalitinės filosofijos požiūriu objektas.

RAKTAŽODŽIAI: froidizmas, neofroidizmas, psichoanalizė, humanizmas, asmenybė, vertybės.

KEY WORDS: freudism, neofreudism, psychoanalysis, humanism, personality, values.

Tai, kad psichoanalizės teorija, skandalingai išiveržusi į XX a. pradžios europinės kultūros kontekstą, pakeitė daug nusistovėjusių požiūrių, yra seniai žinoma. Ne paslaptis ir tai, kad ši teorija beveik nepaveikė Lietuvos humanitarinių mokslų. Prieškario Lietuvoje medicinos, pedagogikos žurnaluose buvo pasirodžiusi viena kita publikacija apie Sigmundo Freudo teoriją, tačiau sovietinio laikotarpio informacinė blokada neleido prasiskverbti bent kiek išsamesnėms žinioms apie froidizmą, kaip ir apie kitas „buržuazines“ teorijas. Tik labai nedaugeliui inteligentų pavykdavo plačiau su-

sipažinti su ja ir jos kūrėjais, dauguma apie tai buvo tik „kažką girdėję“ ar negirdėję nieko. Dabar padėtis yra radikaliai pasikeitusi, humanitarinių mokslų tekstų autoriai nevengia vartoti psichoanalizės terminų, knygynų lentynose stovi Freud, Carlo Gustavo Jungo, Alfredo Adlerio, Ericho Frommo veikalai. Tačiau laikas jau praėjęs, jau nebe tas kultūrinis kontekstas. Matant, kaip psichoanalitinė teorija paveikė kitų šalių humanitarinę kultūrą, galima sakyti, kad Lietuva tebėra „ikifroidistinė visuomenė“, lietuvių mentalitetas dar nepriėmė didžiųjų psichoanalizės pamokų.

FROIDIZMAS IR NEOFROIDIZMAS

Filosofinės psichoanalizės recepcija Lietuvoje prasidėjo 1973 m., kai į Vilniaus universiteto filosofijos aspirantūrą įstoję Leonarda Jekentaitė ir Antanas Nesavas disertacijų temomis pasirinko amerikietiškaį neofroidizmą, apgynė filosofijos kandidato (daktaro) disertacijas. Jekentaitės disertacijos tema – *Žmogaus koncepcija amerikiečių neofroidizme (K. Horni, H. S. Saliveno, E. Fromo teorijų kritinė analizė)*. Tuo metu Vilniaus universiteto, Mokslų akademijos aplinkoje stiprėjo laisvėjimo dvasia, plėtėsi kūrybinės galimybės, aspirantai savo darbų temomis rinkosi neopozityvizmą, fenomenologiją, egzistencializmą ir kitas vakarietiškos filosofijos teorijas.

Neofroidizmas patraukė Jekentaitę antropologine etine problematika ir humanistiniu kryptingumu. Tai buvo nauja ir įdomu, tikra proto atgaiva palyginti su tuomet aukštosiose mokyklose pri-

valomu dogmatizuotu marksizmu, kuriame nebuvo vietos žmogaus tematikai. Vėliau apie tai ji rašė: „Griozdiškos abstrakcijos: visuomenė virsta „visuomenine-ekonomine struktūra“, žmonės – gamybinėmis jėgomis“; žmogaus laisvei, asmenybei, sielai čia nėra vietos, kaip ne moksliniam dalykui ir t.t.“¹ Disertacijos temos pasirinkimu Jekentaitė patvirtino požiūrį į filosofiją, kaip į tokį būties, pasaulio ir žmogaus apmąstymą, kuris nešalina mąstytojo subjektyvumo (tai būdinga kitiems mokslams), bet jį įtraukia kaip esminį savo nuostatos elementą. Neofroidistines koncepcijas ji gvildeno ne kaip bešališka analitikė, bet greičiau kaip angažuota bendramintė, plėtojanti ir propaguojanti panašias mintis kitokiomis gyvenimo sąlygomis. Toks požiūris į tyrimo objektą skatino kūrybinį produktyvumą, plėtė jos interesų sritį, kuri apėmė ne tik filosofiją, bet ir edukologi-

ją, etiką, estetiką, meno kritiką. Į visus šiuos reiškinius ji gebėjo pažvelgti mūsų kultūroje neįprastu psichoanalitiniu žvilgsniu. Galima pagrįstai teigti, kad Leonarda Jekentaitė buvo pagrindinė, jei ne vienintelė humanistinių psichoanalizės idėjų tyrinėtoja ir propaguotoja Lietuvoje. Apie tai liudija jos knygos, straipsniai, esė, pasisakymai diskusijose.

Disertacijos pagrindu buvo parašyta ir išleista monografija *Froidizmas ir humanistinė psichoanalizė* (1992)², kurioje sklandoma psichoanalizės teorijos problematika, jos raida ir transformacijos, pagrindinį dėmesį skiriant amerikietškajai (humanistinei) šios teorijos versijai. Temos aptarimą autorė pradeda glaustai parodydama, kaip XIX a. antrosios pusės filosofijoje keitėsi požiūriai į žmogų, nuo šimtmečius vyravusio sistemiško racionalizmo einant prie voliuntaristinių ir kitokių iracionalistinių žmogaus būties aiškinimų. Parodoma, jog pamatus šiam posūkiui padėjo Sorenas Kierkegaardas, Arthuras Schopenhaueris, Friedrichas Nietzsche. Jų darbuose žmogaus, kaip savo protu besididžiuojančio ir savo likimą racionaliai tvarkančio subjekto, idėją keitė pasimetusio, kenčiančio individo, kuriam lemta nuolatos siekti, rinktis ir nešti atsakomybės dėl savo pasirinkimo našta įvaizdis. Monografijoje parodoma, kodėl Schopenhaueris į žmogaus gyvenimą žvelgia kaip į beprasmišką kelionę su dviem palydovais – kančia ir nuoboduliu, kodėl Kierkegaardas žmogų regi kybantį tarp nevilties bedugnės ir tikėjimo aukštybės, o Nietzsches „valia galiai“ reiškia didįjį „taip“ gyvenimui. Šių mąstytojų idėjos išplėtė ir pagilino žmogaus sąmonės

sampratą, atskleidė jos gilesnius sluoksnius, kuriuose slypi neišsąmoninti motyvai, o Schopenhauerio veikaluose prieinama ir iki sąmonės idėjos. Visa tai savaip pureno konceptualią dirvą psichoanalizės teorijai. Prie šių trijų mąstytojų palikimo knygos autorė nuolatos grįždavo vėlesniuose savo darbuose.

Monografijoje atkreipiamas dėmesys į tai, kad Freudas savo tyrimus pradeda kaip racionaliais metodais pasikliaujantis mokslininkas, klinikiniais tyrimais ieškantis žmonių dvasines būsenas lemiančių priežasčių, tačiau tyrimai atvedė prie išvadų, konstatuojančių žmogaus elgesio iracionalumą. Atskleidęs, kad už sąmoningojo „aš“ slypi nelengvai apibrėžiama nesąmoningoji psichikos sfera, iš esmės ir lemianti žmogaus elgesio motyvus, Freudas parodė, kad sąmoningasis „aš“ nėra šeimininkas ne tik kosmose, ne tik žemėje, bet ir savo namuose – savo siejoje.³ Toliau knygoje analizuojamos šios psichoanalizės teorijos temos: instinktyviosios energijos (libido) reikšmė žmogaus gyvenime, trinarė sąmonės struktūra, neracionalios mąstymo formos, Edipo kompleksas, sublimacija ir kultūros kūryba, psichoanalizė ir religija. Parodoma, kaip originaliausi Freudo sekėjai – Adleris ir Jungas siekė įveikti savo pirmtako natūralistinę žmogaus sampratą. Adleris į pirmąjį planą iškelia socialinius individo būties aspektus, pabrėžia ne determinuojantį praeities poveikį ateičiai (tai būdinga Freudo teorijai), bet atvirkščiai, ateities projekto poveikį žmogaus likimui. Jungas savo mintis plėtojo kita kryptimi – ieškojo atsakymo į klausimą, kas yra „žmoniškieji instinktai“ ir dėl to kritiškai pervertino pačius psichoanaliti-

nės filosofijos pagrindus. Tai, kas Freudo buvo vadinama instinktu, Jungas siūlė vadinti archetipu, suprantamu kaip simbolinė forma, kuri išnyra ten, kur nėra sąmoningų sąvokų ar pastarosios dėl tam tikrų priežasčių nėra galimos. „Freudo požiūriu, žmogaus psichikos „dugnas“ – tai chaotiška nesąmonintų instinktų buveinė, o, K. Jungo nuomone, „giliausią psichikos klodą sudaro kolektyvinė sąmonė – archetipų visuma“.⁴

Kituose monografijos puslapiuose nušviečiama, kaip vėlesnėje psichoanalizės teorijos raidoje keitėsi jos objektas ir metodas, kaip formavosi amerikietiškasis neofroidizmas, kurio kūrėjai, neįneigdami instinktyviųjų potraukių svarbos žmonių gyvenime, dėmesį nukreipia į jų elgesį veikiančius kultūrinius, moralinius, egzistencinius motyvus. Interpretuojami H. S. Sullivano teiginiai apie tarpasmeninių santykių reikšmę asmenybės dvasiniam pasauliui, K. Horney samprotavimai apie neurotiškumą kaip kultūrinės deformacijos rezultatą. Didesnioji knygos dalis skiriama svarbiausiam humanistinės psichoanalizės kūrėjui Erichui Frommui parodant, ką pastarasis perėmė iš Freudo teorijos ir kur nuo jos atsiribojo. Pirmiausia jis atsisakė teiginių apie instinktyvųjų libido, iš jo kylančius nepasitenkinimą ar pasitenkinimą, kaip pagrindinį žmogaus elgesio variklį. Frommas remiasi prielaida, kad žmogus yra pats silpniausias padaras gamtos evoliucijos grandinėje, jo instinktyvaus prisitaikymo gebėjimas yra sumažėjęs iki minimumo, todėl jis yra praradęs vitališkąją harmoniją su gamta, – dėsto autorė Frommo mintis.

Žmogaus stiprybė yra jo protas, leidžiantis jam suvokti egzistencinę savo gyvenimo situaciją, kurios esminė pusė yra laisvė ir atsakomybė, iš jų kylantis egzistencinis nerimas. Žmogaus situaciją pasaulyje apibūdina dichotomijos – amžinieji klausimai, kylantys kaip antitezės tarp mirties ir gyvenimo, begalinių žmogaus galimybių ir savo asmeninio ribotumo suvokimo, savo individualybės pajautimo ir būtinumo išgyventi solidarumą, susietumą su kitais. Žmogui tenka be perstojo kurti savo harmoniją su pasauliu, ieškoti atsakymų į amžinuosius klausimus. Atsakymai gali būti sėkmingi ar nesėkmingi, kitaip tariant, produktyvūs arba ne. Produktyvūs atsakymai galimi tik kiekvienam kuriant savas hierarchiškai organizuotas vertybines nuostatas, kurias Frommas vadina orientacijos ir atsidavimo sistemomis. Jose esminės svarbos yra atsidavimo, pasišventimo motyvai, nes reikia ne tik žinoti, ko siekti, bet ir tikėti tuo, ko siekiama, tik taip žmogus gali atskleisti ir realizuoti save. Ne veltui orientacijos ir atsidavimo sistemą Frommas pavadina individualia religija.⁵ Orientacijos ir atsidavimo sistema – tai gilusis asmenybės pamatas, nulemiantis jos charakterį, kuris gali būti produktyvus ir kūrybiškas, taip pat ir neproduktyvus, virstantis destruktiviu. Itin daug dėmesio knygoje skiriama produktyviojo charakterio, kurio vienas giliausių bruožų yra sugebėjimas mylėti, apibūdinimui. Autorės požiūriu, meilė – tai ypatingai reikšminga tema, ne veltui Frommas jai skyrė atskirą studiją, kurią ji išvertė į lietuvių kalbą ir išleido.⁶ Tai buvo pirmoji lietuviškai išleista Frommo knyga.

Ne mažiau reikšminga tema – „menas gyventi“, kurio pamatą sudaro asmenybės brendimas link aukščiausiojo gėrio – laimės. Laimė – tai „degimas nesudegant,“ – teigia Frommas, kiekvienas žmogus gali būti laimingas ir privalo to siekti. Bet laimė anaip tol nėra ilgai trunkanti malonumo būseną, kaip ją apibrėžė Freudas, laimės teikia maksimali kūrybinių galių įtampa, asmenybės atsakomybė už produktyvią orientaciją į save pačią ir į išorinį pasaulį. Laimė – tai viso gyvenimo pasiekimas.

Monografija buvo stambiausias, bet ne vienintelis Jekentaitės tekstas, skirtas psichoanalitinės filosofijos sklaidai. Šioje filosofijoje keliamos problemos buvo aptariamose išsamiauose teorinio ir populiarinamojo pobūdžio straipsniuose, skelbtuose žurnaluose *Problemos, Kultūros barai, Mokslas ir gyvenimas* ir kituose leidiniuose. Straipsnių paskirtis buvo ne tik supažindinti skaitytojus su naujomis ir įdomiomis pažiūromis, bet ir jų požiūriu pažvelgti į Lietuvos visuomenės gyvenimą. Tai humanistiniu požiūriu nušviečiami asmenybės, kultūros, kūrybos, vertybių, bendravimo klausimai – iki šių dienų esantys apmąstymų, rūpesčio ir nerimo objektas. Vienas tokių klausimų – Freudas ir jo sekėjų plėtojama humanistinė šiuolaikinės kultūros kritika. Psichoanalizės kūrėjas atkreipė dėmesį į tai, kad žmogus, būdamas silpnas palyginti su gamtos stichijomis, siekė jas pažinti bei valdyti ir priartėjo prie savo paties sukurto dievų galybės vaizdinio. Ir vis dėlto, net sukūręs šiuolaikinę aukštą kultūrą, žmogus joje nesijaučia laimingas, nėra saugus, patiria pernelyg mažai džiaugsmo, nemato savo gyvenimo prasmės.⁷

Freudo, Frommo ir kitų humanistinės psichologijos atstovų požiūrių į kūrybą, kultūros ir asmenybės santykį sklaidai buvo skirta ir daugiau straipsnių. Pastebima, jog Freudas buvo įsitikinęs, kad šiuolaikinė Vakarų civilizacija iš esmės esanti nehumaniška. Savo pasakutiniuose darbuose, teigia straipsnių autorė, jis stengėsi suprasti, kas lemia žmogaus nepasitenkinimą savo sukurta civilizacija, kartu bandė išsiaiškinti, kas gi yra toji žmogaus laimė ir ar kultūra gali teikti galimybių ją pasiekti. Ne tik Freudas, bet ir kiti humanistinės pakraipos psichoanalitikai – Frommas, A. Maslow'as, K. Horney – kaltina Vakarų kultūrą tuo, kad ji vienpusiškai formuojasi, orientuodamasi tik į gamtos įvaldymą, nekreipdama dėmesio į esminius žmogaus egzistencijos klausimus.⁸

Ne mažiau svarbia už kultūros kūrybą, aptariamų straipsnių autorės nuomone, yra laikytina psichoanalitinėje filosofijoje plačiai nagrinėta produktyvaus ir kūrybingo žmonių bendravimo problema. Neofroidistinė humanistinė nuostata remiasi principu, kad žmogui yra reikalingiausias kitas žmogus. Asmenybė, būdama atsakinga už savo gyvenimo vertingumą, yra atsakinga ir už kitą žmogų. Pagarba, rūpestis, atsakomybė už žmogaus šalia tavęs augimą – tai esminiai vertingo tarpasmeninio bendravimo elementai.⁹ Asmenybės ugdymas reiškia pastangas atskleisti kiekvieno gebėjimą mąstyti, mylėti ir būti laisvam.¹⁰

Psichoanalizės specialistai giliai domėjosi Rytų šalių etinėmis, filosofinėmis pažiūromis. Tai buvo ir aptariamų straipsnių autorės nuolatinio domėjimosi sritis. Straipsnyje *Rytų kultūra ir psicho-*

nalizė¹¹ ji analizuoja Jungo, Frommo ir japonų filosofo Sudzuki pažiūrų sąsajas ir skirtumus svarstant asmenybės (ego) ir kūno vienovės sampratas psichoanalizės ir dzenbudizmo pažiūrų kontekste.

Leonarda Jekentaitė savo tekstus rašė su polemine ugnele, nevengė diskutuoti, ypač su pozityvistiniais bei scientistiniais požiūriais, sulaukdavo skaitytojų atsiliepimų ir pageidavimų.

DOROVINIS UGDYMAS

Nesunku pastebėti, kad neofroidistų gvildenamose asmenybės savirealizacijos, laisvės, pasirinkimo ir apsisprendimo problemose slypi esminiai moralės klausimai. Jekentaitė juos suvokė ne tik kaip teorinio svarstymo, bet ir kaip realiojo gyvenimo, kasdienio žmonių bendravimo dalykus. Jai rūpėjo asmenybės formavimosi patį pradžia – vaikystė ir paauglystė, ypač tai, ką jaunas žmogus dorovės požiūriu įgyja ir ko neįgyja mokykloje. Skatinama šio intereso, 1991–1993 m., dirbdama Vilniaus universitete, ji kartu dar dėstė etiką vienoje Vilniaus vidurinių mokyklų, įgijo mokytojos ekspertės vardą. Parašė etikos vadovėlius *Etika* (1993)¹² ir *Žmogus tarp žmonių* (su Regina Sabaliauskaite, 2002)¹³. Vadovėliuose aptariamos pamatinės etikos sąvokos: žmogus, moralė, dora, etika, gėris, blogis, laisvė, kurios yra būtinos norint nuosekliai eiti prie atskirų dorovinio ugdymo klausimų dėstymo. Svarbiausioji idėja, kuria remdamasi autorė apibūdina dorovinio ugdymo uždavinius, yra asmenybės saviugda ir saviraiška. Pabrėžiama, kad pagrindinė kiekvieno žmogaus moralinė priedermė yra atsakomybė už savo gyvenimą. Neatsiejama atsakomybės dalis yra nuolatinis rinkimasis, svarbiausia žmogaus gyvenime ir yra teisingai pasirinkti vertybes bei tikslus.

„Vertybės – tokie siekiniai, kurie ne tiek svarbūs pokyčiais objektyviojoje realybėje, kiek pokyčiais mūsų viduje, mūsų asmenybėje.“¹⁴ Teisingai pasirinkti, pastebi autorė, nebūna lengva, nes kiekvienam tenka ieškoti savo kelio tarp dviejų skirtingų žmogaus būties matmenų – kaip išlaikyti tapatumą ir ištikimybę sau pačiam, kartu atsiveriant kitiems žmonėms, pripažįstant kiekvieno savitumą.¹⁵

Atsižvelgiant į vertybines orientacijas, kurios pradeda ryškėti jau mokyklos suole, formuojasi tokie pamatiniai dorovinės sąmonės elementai kaip sąžinė, pareigos ir atsakomybės suvokimas, laimės ir gyvenimo prasmės supratimas. Todėl ir asmenybę galima apibūdinti pagal tai, ką ji laiko vertybėmis, kokių tikslų yra pasiryžusi siekti. Teisingas pasirinkimas, rašoma vadovėlyje, yra būtinas, kad skleistųsi individo žmoniškosios galios, kad jis galėtų jausti pasitenkinimą savo gyvenimo pilnatve.¹⁶ Toks gyvenimas yra pagrindinė laimės prielaida. Autorė siekė padėti jauniems žmonėms suprasti, kad laimei nepakanka atskirų malonių išgyvenimų, laimę žmogui suteikia gyvenimo kaip visumos pilnatvės išgyvenimas. Humanistinė filosofija, teigia Jekentaitė, padeda apčiuopti glaudų prasmės ir laimės ryšį, pabrėžia, kad žmogui nėra aukštesnių pareigų už pareigą iki ga-

lo atskleisti žmogiškumą savyje, tapti tikru žmogumi. Didžiausia vertybė kiekvieno žmogaus gyvenime yra jo paties gyvenimas. Lygybė – tai kiekvieno vienoda teisė kiek galima labiau išvystyti save, savo individualumą, kitoniškumą. Tuo tarpu negalinčio laisvai pasirinkti ir gyventi žmogaus „negyvento gyvenimo“ energija virsta gyvenimo griovimo energija.¹⁷

Remdamasi Freudu, Frommo, Jungo, Horney teiginiais, taip pat senovės mąstytojų išmintimi, vadovėlio autorė taip

pat aiškina, kas yra asmenybė, charakteris, sąmonė ir pasąmonė, žmogaus egzistencinė situacija ir transcendencijos poreikis, produktyvus mąstymas, meilė. Meilė yra ta dvasinė jėga, kuri gali padėti žmogui įveikti egzistencinį susvetimėjimą, suvokti savo tikrąją „aš“. Savo teiginius autorė neretai pailiustruoja senovės graikų mitų siužetais. Vadovėlis *Etika* buvo išleistas 52 000 tiražu, pakartotas lenkų kalba ir aklyjų raštu, bemaž pasklido po mokyklų bibliotekas.

GYVENIMAS TARP ŽMONIŲ

Filosofija Leonardai niekada nebuvo nuo gyvenimo atitolęs „grynasis mąstymas“, priešingai, filosofinius apmąstymus ji laikė neatsiejama realiojo gyvenimo dalimi. Ji mylėjo gyvenimą, mokėjo gyventi, buvo atidi ir reikli viskam, kas vyksta aplinkui, ne mažiau ir pačiai sau. Savo apmąstymus apie visa tai dėstė publicistikos, meno kritikos straipsniuose, ekspromtuose. Šalia kitų dalykų, ji daug galvojo ir rašė apie tuos dvasinius sunkumus, kurie totalitaristinę prispaudą patyrusiems žmonėms kyla laisvės sąlygomis, nes laisvė provokuoja, reikalauja iš kiekvieno didesnės negu lig šiol asmeninės atsakomybės, apsisprendimo, iniciatyvos, pastangų ir drąsos. Ir savyje ji jautė šių savybių stoką, todėl suprato, kodėl kitiems nelengvai sekasi, o kai kam ir visai nepavyksta išsilaisvinti iš slogaus praeities palikimo. Mūsų žmonės, rašė ji, dažnai nepasiruošę blaiviai ir racionaliai spręsti savo problemas, o blaiviu protu nesutvirtintas lie-tuviškas nuoširdumas išvirsta į girtuok-

lystę, klimpsta intrigose, skęsta depresijose, pagaliau baigia savižudybėmis. Bet savižudybė – tai asmeninės filosofijos fiasko. „Tai moralinis pralaimėjimas, jei turėsime galvoje aukščiausią moralinį imperatyvą: „Būk“.¹⁸

Jos straipsnyje *Apie prarastą kartą* (1993) pateikiama glausta kritinė sovietinės visuomenės gyvenimo refleksija. Čia ji sklaido savo, kaip tos kartos atstovės, gyvenimą, galimybes, siekius, nusivylimus, skausmingą prasmingo gyvenimo poreikį. Tai traumuojančios dvasinės patirties karta, kuriai, kaip ir kiekvienai kartai, savo laiku kilo klausimai: kas aš esu? kur aš einu? ko aš galiu tikėtis? o aplinkui „tvyrojo keistai išdestiliuota, pilna nutylėjimų, paslaptinių ženklų, tiesmukos patetikos, iš anksto žinomų akcentų aura“. Tos patirties išisąmoninimas kartu yra ir skausminga išpažintis, kurioje išreiškiamas aistringas prasmingo gyvenimo siekis, verčiantis sušukti: „Dieve, būk su manimi. Stiprink manyje meilę, drąsą, jėgas. Būk,

Dieve, būk. Mūsų karta augo be Dievo, gal todėl mums taip sunku.“¹⁹

Tarp viešojo gyvenimo reiškinių, į kuriuos Jekentaitė ne tik reagavo savo straipsniais bei pasisakymais, bet ir pati juose aktyviai dalyvavo, buvo feminizmas. Idėjinį judėjimo branduolį sudarė klausimai apie tai, kaip derėtų suprasti moters tapatumą dabartiniame globaliojo atvirumo pasaulyje, ką moteriai reiškia emancipacija, kokias galimybes ir rūpesčius bei atsakomybę jai neša lyčių lygiateisiškumas. Vilniaus universiteto Lyčių studijų centre ji skaitė paskaitų kursą *Moters būties fenomenologija*, stebėjo ir vertino įvairias feministinio judėjimo atmainas. Dar sovietiniais laikais ji rašė, kad moters ir vyro lygybės nereikia suprasti kaip skirtubių suvienodinimo, juo labiau kaip moters suvyriškėjimo. Reikėtų galvoti taip, rašė ji: „lygybė reiškia lygią teisę išvystyti savo ypatingumą, išskirtinumą.“ Ir klausia: „Todėl ar nevertetų amžinojo moteriškumo paslapties ieškoti motiniškame pasaulio jautime. Būti moterimi, reiškia teigti gyvenimą, kūrybiškąjį pradą žmoguje, kaip priešpriešą griovimui ir gaivalų stichijai.“²⁰ Leonarda šios temos nepamiršo ir atgavus Nepriklausomybę, kuomet moteriš-

kumo klausimų svarstymai išsiliejo į platus tarptautinį feminizmo judėjimą, įgavo naujų prasmės aspektų. Dėstydamą savą moteriškumo sampratą ji pabrėžia, kad šiuolaikinė feministė nebepretenduoja būti panaši į vyrą, nors esama ir taip galvojančių, ji nori būti visavertis moteriškos lyties žmogus.

Todėl atėjo laikas atkurti moteriškumo prestižą visuomenėje ir kultūroje, iškeliant moteriškumo motiniškumą, pabrėžiant motinišką moters santykį su kitu žmogumi, su pasauliu. Deja, nemažai prarasta, nes sovietinio auklėjimo sistemoje moterys buvo rengiamos ne tam, kad būtų mylimos žmonos, motinos, šeimos sielos, geros šeiminkės. Mergaitės buvo auklėjamos kaip berniukai, teigiant joms abstraktų „žmogaus iš didžiosios raidės“ idealą. Moterims nereikėtų slopinti savo moteriškumo, nors kaip tik taip galima suprasti kai kurių „piktųjų feminisčių“ žodžius, reikia priimti, didžiuotis ir suprasti, kad „moteris sukurta savo prigimtimi, visa savo siela ir kūnu pasaulio ir žmogaus esmei atskleisti – dieviškai kūrybai“.²¹ Juoba, kad, kaip konstatuojama vėliau, Lietuvos moterys dvasiškai labai sustiprėjusios, o vyrai yra gerokai nusilpę.²²

GYVENIMAS MENE

Reikšmingas sklaidos objektas psichoanalitinės teorijos rėmuose buvo Jekentaitė visada dominusi meno kūrybos tema. Ši teorija, kaip ji ne kartą pažymėjo savo tekstuose, pagilino ir išplėtė visko, „kas žmogiška“, nuo aukščiausio iki žemiausio lygmens, sampratą: analizavo

asmenybės augimo, jos psichinės struktūros, sąmonės, sublimacijos, neurozės, individo santykio su visuomene problemas, ir (tai buvo tikrai nauja) įvedė į kultūros apyvartą tokias žmogaus būties apraiškas kaip tėvažudystė, kraujomaiša, kastracijos kompleksas, sadomazo-

chizmas, nekrofilijos analitika. „Klasikiniame freidizme susiformavęs ir vėliau įvairiai transformuojamas psichoanalitinis metodas leidžia savitai pažvelgti į kultūrinės kūrybos problemas,“ – rašo ji.²³ Ir nevertodama specifinių šios teorijos sąvokų bei terminų, o tik žvelgdama psichoanalitiškai plačiąja prasme, ji matė daug ką savito, naujo ir vertingo (ne tik įprastu estetiniu požiūriu) netradicinio stiliaus menininkų kūryboje. Tai dabartinių lietuvių menininkų – Oskaro Koršunovo spektakliai, Sigito Parulskio proza, Donato Saukos tapyba. Šių menininkų kūryba jai buvo labai įdomi ir reikšminga, ji stebėjo jų kūrybinę raidą, su jais kalbėjosi, apie juos rašė.

Studijuodama meno ir kultūros istoriją, Jekentaitė ilgam sustojo prie Freudo gimtinių – „amžiaus pabaigos“ (*Fin-de-siècle*) Vienos kultūros, subrandinusios tiek daug genialių asmenybių – tai rašytojai Stefanus Zweigas, kompozitoriai Arnoldas Schoenbergas, Gustavas Mahleris, dailininkai Oskaras Kokoschka, Egonas Schiele, Gustavas Klimtas, garsusis filosofų, logikų Vienos ratelis. Dauguma didžiųjų XX a. kultūros laimėjimų gimė Vienoje. Iš dailininkų ji išskyrė Klimtą, žavėjosi „moterišku formų pasauliu“ jo tapyboje, tam skyrė straipsnį *Kultūros baruose*, kuriame šio dailininko kūrybą interpretavo Jungo giluminės psichologijos ir Gastono Bachelardo svajonių metafizikos metodų požiūriu.²⁴

Jungo archetipų metodas, produktyviai taikomas daugelio tautų kultūros tyrinėjimuose, į lietuvių kultūros tyrinėjimus skverbėsi lėtai ir nedrąsiai, nors dėkingų tam įvaizdžių ir temų galima nesunkiai rasti iškiliųjų lietuvių kultūros kūrėjų – Donelaičio, Čiurlionio, Maironio

palikime. Jekentaitės psichoanalitinės interpretacijos lauke, šalia kitų lietuvių menininkų, pirmiausiai randame Maironį ir Čiurlionį, kurių kūrinių meninėse formose kaip tik „prasišviečia“ pirmąpradžiai tautos sąmonės vaizdiniai. Maironis, teigia mūsų autorė, padėjo gimti lietuviškos sielos archetipiniams simboliams, kaip Goethe ir Nietzsche padėjo gimti vokiškos sielos pirminiams vaizdiniams. „Jo poetinė savastis jau išsivadavusi iš kosminės tvarkos ir bendruomeninio buvimo diktato, būdingo Donelaičiui, atsi-veria savo diferencijuotomis, įvairialy-tėmis formomis“. Pasirinktai analizei autorė išskiria „brolio artojo“ ir „milžinų karžygių“ pirmavaizdžius: „būtent jie yra nuolatiniai gražiausiųjų Maironio dainų idealieji tipai“.²⁵

Čiurlionio kūryba apibendrintai apibūdinama genialumo kaip maksimalaus sąmoningumo sąvoka: „genijus yra ne šiaip gabus ar talentingas žmogus, bet tas, kuris realizuoja žmoniškosios sąmonės pilnatvę“.²⁶ Genialumo sąvokoje telpa įvairialypė, universali raiška, Čiurlionis ir yra lietuviško genijaus pavyzdys.

Įdomus Lietuvos kultūrinio gyvenimo reiškinys buvo radijo pokalbiai *Didieji vardai*, jų pagrindu parengti leidiniai apie skandinavų, anglų rašytojus. Pokalbių dalyviai buvo literatūrologai, filosofai, tarp jų buvo ir Leonarda Jekentaitė. Kadaiše studijavusi aktorystės meną, svajojusi apie režisūrą, ji visada domėjosi teatru, dramaturgijos kūriniais, tad ir pokalbiuose ją labiausiai traukė iškiliai skandinavų dramaturgai – Henrikas Ibsenas ir Augustas Strindbergas. Dėstydamą savo nuomonę apie Ibseną, kuris „siekė viską išjudinti žmogaus sieloje“ ir „kurį visą laiką norima supras-

ti“,²⁷ Jekentaitė daugiausiai kalba apie tai, kaip jo kūrinuose buvo vaizduojami vyro ir moters santykiai, kaip jų kaitos kontekste personažai brendo dvasiškai, nuo empiriškojo „aš“ kilo prie savo tikrosios savasties suvokimo.

Psichoanalitiškai interpretuodama Strindbergo kūrybą, ji siejo pastarąją su autoriaus asmeniniu gyvenimu, kuris pasižymėjo intensyvia dvasine kaita ir blaškymusi tarp kraštutinumų bei pastebėjo, kad „jo gyvenimas yra idealus psichologinės Alfredo Adlerio teorijos pavyzdys“.²⁸ Apibendrintai svarstydama apie švedų dramaturgo gyvenimą ir kūrybą, Jekentaitė teigia, jog vienam žmogui kokia nors „rimta asmenybės ir likimo problema reiškiasi fiziniu negalavimu, o kitas ją sprendžia kaip psichikos ir dvasios problemą.“ Ir vienu, ir kitu atveju, tai sąmoningai ar nesąmoningai neišspręsto klausimo – kas tavo gyvenime yra tikra – pasekmė. Strindbergas savo gyvenimo problemą išsprendė teigiamai, suvokdamas, kad virš aistros galios ir intelekto yra meilė ir atlaidumas, gailestis kenčiančiai žmonijai.²⁹

Kalbėdama apie Oscarą Wilde'ą autorė pažymi, kad jo gyvenimas yra „estetoto gyvenimo iliustracija“,³⁰ o toks gyvenimas – tai bėgimas paskui Grožį. Gyvenimas turi būti gražus, kad būtų tikras, sakė anglų rašytojas, grožio formas laikė vienintelėmis, padedančiomis žmogui pakelti būties sunkumus. Bet, patikslina mūsų filosofė, bėgimas paskui grožį yra ne kas kita, kaip bėgimas paskui malonumą, o tai neapsaugo nuo likimiškai užprogramuoto nuopuolio. „Esteto gyvenimas patiria fiasko, nes jis vaikosi gražių dalykų ir vengia moralinio apsisprendimo, kuris vienintelis teikia jėgų

asmenybei“,³¹ – teigia autorė, tarsi prisimindama Kierkegaardo mintis apie estetiško ir etinio pasirinkimo skirtumus.

Dabarties meno pasaulyje išskirtinę vietą užima kino menas, o pastarųjų dešimtmečių kino filmai teikia psichoanalitiniu požiūriu reikšmingų temų, vaizduojančių visada labai jautrius seksualumo ir asmens tapatybės klausimus. Psichoanalitikai yra atskleidę, kad lytinis instinktas, vėliausiai prabundantis žmoguje, sunkiausiai išikomponuoja į jo vertybių sistemą, į nusistovėjusią asmenybės tapatumo sistemą, todėl yra pavojingas asmenybės savivertei ir brandai. Viename straipsnių aptariami keli paskutiniųjų dešimtmečių kino filmai, kuriuose, psichoanalitiškai žvelgiant, iliustruojamos trys nesėkmingos intymaus gyvenimo ir saviidentifikacijos tendencijos: seksualinio intymumo išstūmimas į pasąmonę be identifikacijos; seksualumo kaip žemosios, purvinosios, todėl pražūtingos asmenybės gyvenimo pusės baimė; asmenybės savasties visišką „išstipimas“ savo seksualume.³² Priariant Frommo požiūriui, galima suprasti, kad sėkmingas intymiojo gyvenimo ir asmenybės saviidentifikacijos ryšys įmanomas meilės dėka: „aš esu tai, ką myliu, kam atiduodu visą save, kas man yra šventa.“

Jau tapo įprasta, o psichoanalitiniu požiūriu visiškai suprantama, kad dabarties mene – dailėje, literatūroje, o ypač kine nesibaidoma to, kas paprastai vadinama perversija, kad valkatų, girtuoklių, nusikaltėlių, narkomanų ir kitokių socialinės patologijos personažų vaizdavimas mene neatrodo keistas ir neįprastas. Nieko nestebina ir tai, kad „išnyksta skirtumas tarp skausmo ir malonumo, gero ir

blogo, gražaus ir bjauraus, dieviško ir velniško.“³³ Jekentaitės nuomone, perversinis menas savaime yra reikšmingas ir įdomus kaip savotiškas savianalizės būdas, nes atveria sąmonei kelią į sąsąmonę. Perversijos vaizdavimas mene nukenksmina sąsąmonės šmėklas. „Į dienos šviesą ištrauktos mūsų sąsąmonės šmėklos išnyksta, pasidaro nekenksmingos. Tas menas tai tarsi išviešinta nemaloni tiesa, kuriai pripažinti reikia tam tikros drąsos.“³⁴ Nepamirština ir tai, kad perversija, kaip patologija „gali būti kenčiančio žmogaus maištas, protestas ar būties tikrumo paieškos.“³⁵

Psichoanalitinė problematika užėmė reikšmingą vietą Jekentaitės kūryboje, tačiau anaipol neišsėmė jos mokslinių interesų. Daugelį jos darbuose svarstytytų temų galėtų palaikyti savomis egzistencializmo bei kitų humanistinio pobūdžio filosofijos tėkmių kūrėjai. Psichoanalitinė

tematika vyravo daugiau ankstyvuojant jos kūrybos laikotarpiu, vėliau moksliniai interesai peržengė minėtos teorijos ribas, krypo į klasikų palikimą, neklasikinę filosofiją. Paskutiniaisiais metais Jekentaitės psichoanalitinio žvilgsnio lauke atsidadė labai skirtingi mąstytojai – I. Kantas, S. Kierkegardas, F. Nietzsche, A. Schopenhaueris, H. Bergsonas, G. Deleuze – kiekvienas sukūręs savitą mintis, jausmus, valią, potraukius, asmenybę ir pasaulį vienijantį minties kosmą. Jiems skiriamuose tekstuose mėginama pažvelgti į giliai individualius, dažnai autobiografiškus jų mąstysenos motyvus, suprasti dažnai paslėptą ir slepiamą jų prasmę, kuri praranda savo tikrumą, kuomet išverčiama į niveliuojančią viešojo diskurso kalbą. Atsižvelgiant į tai galima suprasti, kas autorės tekstuose leidžia gretinti tokius skirtingus mąstytojus. Bet tai jau kito straipsnio tema.

Literatūra ir nuorodos

- 1 Leonarda Jekentaitė. Marksizmo suvedžiojimai. // *Lietuvos aidas*. 1994 08 24.
- 2 Leonarda Jekentaitė. *Froidizmas ir humanistinė psichoanalizė*. – Vilnius: Mintis, 1992.
- 3 Ten pat, p. 37.
- 4 Ten pat, p. 58.
- 5 Ten pat, p. 97.
- 6 Ērichas Fromas. *Menas mylėti*. Iš anglų k. vertė Leonarda Jekentaitė. – Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1992.
- 7 Leonarda Jekentaitė. Kultūrinės kūrybos problemos ir froidizmas. // *Kultūros barai*, 1977, nr. 8, p. 19–21. Taip pat: Kultūros sužėistieji Sigmundo Freudo akimis. // *De profundis. Psichoanalitinės filosofijos žvilgsniu apie mąstytojus ir menininkus*. – Vilnius, 2007, p. 100–107.
- 8 Leonarda Jekentaitė. Kultūros ir asmenybės problemos humanistinėje psichologijoje. // *Kultūros barai*, 1979, nr. 12, p. 4–8.

- 9 Leonarda Jekentaitė. Kūrybinga nuostata bendravime. // *Mokslas ir gyvenimas*, 1980, nr. 7, p. 16–17.
- 10 Leonarda Jekentaitė. Apie asmenybės ugdymą. // *Kultūros barai*, 1985, nr. 11, p. 43–45.
- 11 Leonarda Jekentaitė. Rytų kultūra ir psichoanalizė. // *Kultūros barai*, 1980, nr. 12, p. 30–33.
- 12 Leonarda Jekentaitė. *Etika. Mokomoji knyga IX–X klasei*. – Kaunas: Šviesa, 1993.
- 13 Leonarda Jekentaitė, Regina Sabaliauskaitė. *Žmogus tarp žmonių. Etika IX–X klasėms*. – Vilnius: Kronta, 2002.
- 14 Leonarda Jekentaitė. *Etika*, p. 24.
- 15 Ten pat, p. 61–62.
- 16 Ten pat, p. 34.
- 17 Ten pat, p. 36–37.
- 18 Leonarda Jekentaitė. Apie drąsą gyventi. // *Lietuvos aidas*. 1997 05 10. Taip pat: *De profundis*, p. 476.

- 19 Leonarda Jekentaitė. Apie prarastą kartą. // *Šiaurės Atėnai*. 1993 08 13. Taip pat: *De profundis*, p. 479–481.
- 20 Leonarda Jekentaitė. Moteriškumo paslaptis. // *Tarybinė moteris*, 1979, nr. 12, *Pagrاندukas*, p. XVI.
- 21 Leonarda Jekentaitė. Ar įveiksime piktajį feminizmą? // *Lietuvos aidas*. 1991 07 12
- 22 Leonarda Jekentaitė. Moteriškasis žmogaus vertybių aspektas. // *Feminizmas, visuomenė, kultūra. Straipsnių rinktinė*. 2002 (4), p. 5–10.
- 23 Leonarda Jekentaitė. Kultūros sužeistieji Sigmundo Freud'o akimis. // *De profundis*, p. 101.
- 24 Leonarda Jekentaitė. Moteriškų formų pasaulis. // *Kultūros barai*, 1995, nr. 12, p. 62–66.
- 25 Leonarda Jekentaitė. Lietuviškieji archetipai Maironio lyrikoje. // *De profundis*, p. 234.
- 26 Leonarda Jekentaitė. *De profundis*, p. 391, 399.
- 27 Ten pat, p. 346.
- 28 Ten pat, p. 363.
- 29 Ten pat, p. 370.
- 30 Ten pat, p. 381.
- 31 Ten pat.
- 32 Ten pat, p. 327.
- 33 Virginija Genienė. Perversija mene nukenksmi-na baisiausias pasąmonės šmėklas (filosofė Leonarda Jekentaitė dalijasi savo mintimis). // *Šeimininkė*. 2003 12 17.
- 34 Ten pat.
- 35 Leonarda Jekentaitė. *De profundis*, p. 226.

LEONARDOS JEKENTAITĖS MOKSLINĖS VEIKLOS BIBLIOGRAFIJA

KNYGOS

1. *Žmogaus koncepcija amerikiečių neofroidizme* (K. Horni, H. S. Saliveno, E. Fromo teorijų kritinė analizė). Filosofijos kandidato laipsnio disertacija. Mokslinis vadovas Jonas Repšys. Rankraštis. – Vilniaus Valstybinis universitetas, 1977, p. 178.
2. *Концепция человека в американском неофрейдизме (критический анализ теорий К. Хорни, Г. Салливена, Э. Фромма)*. Автореферат на соискание ученой степени кандидата философских наук. На правах рукописи. – Вильнюсский государственный университет, 1977 г., с. 24.
3. *Froidizmas ir humanistinė psichoanalizė*. – Vilnius: Mintis, 1992, p. 136.
4. *Etika. Mokomoji knyga IX-X klasei*. – Kaunas: Šviesa, 1993, p. 85. Išleista ir aklųjų raštu.
5. *Etyka: kniažka szkolna dla klasy IX-X*. – Kaunas: Šviesa, 1995, p. 85.
6. *Žmogus tarp žmonių. Etika IX-X klasėms*. Iliustr. Bendraautorė Regina Sabaliauskaitė. – Vilnius: Kronta, 2002, p. 226.
7. *De profundis. Psichoanalitinės filosofijos žvilgsniu apie mąstytojus ir menininkus*. – Nuotr. Iliustr. Santr. anglų k. – Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2007, p. 520.

TEORINIAI STRAIPSNIAI

8. Dorovinio tobulėjimo problema E. Fromo etikoje. // *Dorovinis asmenybės tobulėjimas*. Vilnius: Mintis, 1976, p. 195–207.
9. Z. Froidas ir jo žmogaus teorija. – Bibliogr. išnašose. // *Problemos*, 1976, nr. 17, p. 78–87.
10. Фрейдизм и современное христианство. – Bibliogr. išnašose. // *Вопросы философии*, 1976, nr. 11, с. 151–157.
11. Kultūrinės kūrybos problemos ir froidizmas. – Bibliogr. išnašose. // *Kultūros barai*, 1977, nr. 8, p. 19–21.

12. Katalikiškasis modernizmas ir froidizmas. // *Katalikybė ir šiuolaikinė ideologinė kova*. – Vilnius: Mintis, 1978, p. 111–120.
13. Psichoanalizė ir žmogaus problemos. // *Mokslas ir gyvenimas*, 1979, nr. 9, p. 22–23.
14. Kultūros ir asmenybės problemos humanistinėje psichologijoje. // *Kultūros barai*, 1979, nr. 12, p. 4–8.
15. Kūrybinga nuostata bendravime. // *Mokslas ir gyvenimas*, 1980, nr. 7, p. 16–17.
16. Rytų kultūra ir psichoanalizė. // *Kultūros barai*, 1980, nr. 12, p. 30–33.
17. Boecijui – 1500 metų. // *Laikas ir idėjos. Filosofijos istorijos baruose*. – Vilnius: Mintis, 1980, p. 242–246.
18. Ė. Fromo „žmogus sau“ ir jo autentiško gyvenimo visuomenėje samprata, I. – Bibliogr. išnašose. Santr. rusų ir anglų k. // *Problemos*, 1980, nr. 25, p. 78–87.
19. Ė. Fromo „žmogus sau“ ir jo autentiško gyvenimo visuomenėje samprata, II. – Bibliogr. išnašose. Santr. rusų ir anglų k. // *Problemos*, 1981, nr. 26, p. 48–55.
20. Apie asmenybės ugdymą. // *Kultūros barai*, 1985, nr. 11, p. 43–45.
21. Būties akivaizdoje. // *Kultūros barai*, 1988, nr. 11, p. 38–41.
22. Asmenybės saviraiškos etika ir psichologija. // *Mokslas ir gyvenimas*, 1989, nr. 3, p. 12–14.
23. Herojiškasis estetizmas. // *Kultūros barai*, 1989, nr. 9, p. 39–42.
24. Būtiškasis dabarties matmuo. Bibliogr. išnašose. // *Šiandienos pasaulis ir literatūra*. Sudarė Margarita Dautartienė, Romualdas Grigas. – Vilnius: Vaga, 1989, p. 63–76.
25. Lietuviškieji archetipai Maironio lyrikoje. – Bibliogr. išnašose. // *Pergalė*, 1990, nr. 12, p. 73–77.
26. Dora ir laisvė. // *Mokykla*, 1993, nr. 4–5, p. 16–20.
27. Moteriškų formų pasaulis. Iliustr. Bibliogr. išnašose. // *Kultūros barai*, 1995, nr. 12, p. 62–66.
28. The new image of woman in Lithuanian mass-media. // *Revue Baltique*, 1997, nr. 9, p. 70–75.
29. Dvi Narcizo interpretacijos: etika ir poetika psichoanalitiniame kontekste. – Bibliogr. – 15 pavad. Santr. lietuvių ir anglų k. // *Problemos*, 2002, nr. 62, p. 70–79.
30. Moteriškasis žmogaus vertybių aspektas. – Bibliogr. išnašose. Santr. anglų k. // *Feminizmas, visuomenė, kultūra*. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2002, nr. 4, p. 5–10.
31. Demoniškojo estetizmo pavidalai šiuolaikinėje Lietuvos kultūroje. – Nuotr. Iliustr. Bibliogr. išnašose. Santr. anglų k. // *Logos*, 2003, nr. 34, p. 165–179.
32. Jono Aisčio kūryba psichologijos ir filosofijos riboje. – Bibliogr. išnašose. Santr. anglų k. // *Colloquia. Jonas Aistis „Praregėjęs ilgesio akim“*. – Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2004, p. 147–160.
33. Категорический императив И. Канта в эпоху джаза. (К 200-летию со дня смерти И. Канта). – Bibliogr. išnašose. // *Топос. Философско-культурологический журнал*. – Минск: Европейский гуманитарный университет, 2004, nr. 2 (9), с. 32–40.
34. Предел и запределье в современном искусстве. – Bibliogr. išnašose. Santr. rusų ir anglų k. // *Современная литовская философия*. – Новосибирск, 2004, с. 210–220.
35. Salomėjos Nėries demonas. – Iliustr. Bibliogr. išnašose. Santr. anglų k. // *Colloquia. Salomėja Nėris: tarp dainos ir regėjimo*. – Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2005, p. 73–90.
36. Mūsų laikų herojus lietuvių literatūroje ir dailėje. – Iliustr. Bibliogr.: 17 pavad. Santr. anglų k. // *Literatūros ir kitų menų sąveika. Komparatyvistikos studijos* 1(5). Parengė Rūta Brūzgienė. – Vilnius, 2005, p. 101–113.
37. Perversija dabarties mene. – Iliustr. Bibliogr. išnašose. Santr. anglų k. // *Estetikos ir meno filosofijos teritorijų kaita*. Sudarytojas Antanas Andrijauskas. – Vilnius: Versus Aureus, 2006, p. 433–445.
38. Friedricho Nietzschės požiūris į žydiškumą. – Iliustr. Santr. anglų k. // *Gyvenimo*

- apologija: Nietzsches teorinės interpretacijos.* Sudarytojas Antanas Andrijauskas. – Vilnius: Versus Aureus, 2006, p. 123–130.
39. Ribos ir užribiai postmoderniame pasaulyje. – Bibliogr.: 11 pavad. Santr. anglų k. // *Athena. Filosofijos studijos*, 2006, Nr. 1, p. 193–201.
40. Kierkegaardas ir demoniškojo estetizmo pavidalai šiuolaikinėje Lietuvos kultūroje. – Iliustr. Bibliogr. išnašose. Santr. anglų k. // *Egzistencijos paradoksai: Kierkegaardas filosofinės interpretacijos.* Sudarytojas Antanas Andrijauskas. – Versus Aureus, 2006, p. 109–122.
41. Juditos ir Salomėjos mitologinių įvaizdžių metamorfozė: nuo antitezės iki sintezės. – Iliustr.: 2. Bibliogr.: 12 pavad. Santr. anglų k. // *Acta litteraria comparativa. Kultūros intertekstai. Mokslo darbai.* Nr. 2. – Vilnius: VPU leidykla, 2006, p. 137–147.
42. Sueities aktas ir moters tapatybė paskutiniųjų dešimtmečių kinematografijoje. – Bibliogr.: 4 pavad. Santr. lietuvių ir anglų k. // *Lyčių studijos ir tyrimai.* Teminis straipsnių rinkinys. – Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, Nr. 2, 2006, p. 24–27.
43. Teisinio ir moralinio diskursų antitezė. – Bibliogr. – 11 pavad. Santr. lietuvių ir anglų k. // *Jurisprudencija*, 2006, nr. 9 (87), p. 12–18.
44. Dzenbudizmas ir pofreudistinė psichozanalizė. – Iliustr. Bibliogr. išnašose. Santr. anglų k. // *Rytai-Vakarai. Komparatyvistinės studijos VI.* Sudarytojas Antanas Andrijauskas. – Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2007, p. 438–446.
45. Schopenhauerio minčių ataidai Gilles Deleuze'o filosofijoje. – Iliustr. Bibliogr. išnašose. Santr. anglų k. // *Valios metafizika: Schopenhauerio filosofijos interpretacijos.* Sudarytojas Antanas Andrijauskas. – Versus Aureus, 2007, p. 213–226.
46. Kategorinis I. Kanto imperatyvas džiaujuojančioje epochoje. – Bibliogr.: 6 pavad. Santr. lietuvių ir anglų k. // *Problemos*, 2007, nr. 72, p. 156–164.
47. De profundis. – Santr. anglų k. // „Per pasaulį keliauja žmogus“. Bernardo Brazdžionio šimtmečiui. – Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2008, p. 86–92.
48. Mistika ir protas Henri Bergsono filosofijoje. – Bibliogr. išnašose. Santr. anglų k. // *Gyvybinis polėkis: Bergsono filosofijos interpretacijos.* Sudarytojas Antanas Andrijauskas. – Versus Aureus, 2008, p. 233–244.

PUBLICISTIKA, MENO KRITIKA, ESĖ

49. Filosofijos panorama. („Filosofijos istorijos chrestomatija. XIX ir XX amžių Vakarų Europos ir Amerikos filosofija“. Vilnius: Mintis, 1974. Recenzija). // *Literatūra ir menas*, 1975 m. balandžio 26 d., nr. 17.
50. *Žmogaus problema froidizme ir neofroidizme.* Medžiaga lektoriui. – Vilnius, 1976, p. 23.
51. Ar valdomos mūsų nuotaikos? // *Tarybinė moteris*, 1978, nr. 5, p. 11.
52. Mes ir mūsų emocijos. // *Šeima*, 1979, nr. 1, p. 6–9.
53. Ar tik akimirka? (Apie meilės jausmą). // *Šeima*. 1979, nr. 7, p. 16–19.
54. Moteriškumo paslaptis. // *Tarybinė moteris. Pažrandukas*, 1979, nr. 12, p. XVI.
55. Juozas Vytautas Vinciušas (Nekrologas). // *Problemos*, 1979, Nr.23, p. 120–121.
56. Sceninės asmenybės žavesys. (B. Rabkino pjesė „Grižtamasis ryšys“ Rusų dramos teatre). // *Literatūra ir menas*, 1981 kovo 28, p. 16.
57. Teatro kasdienybė ir kritikos maksimalizmas. // *Literatūra ir menas*, 1983 balandžio 26.
58. Ar teatras jau kitas? (Pokalbis apie Panevėžio dramos teatro spektaklius). // *Literatūra ir menas*, 1983 rugsėjo 3, p. 6.
59. *Tarpasmeninių santykių kultūra.* Medžiaga lektoriui. – Vilnius: Žinija, 1987, p. 15.
60. Katalikiškojo modernizmo filosofijos kritinė apybraiža (apie B. Kuzmicko disert.:

- „Katalikiškojo modernizmo filosofinės koncepcijos“). // *Problemos*, 1987, nr. 36, p. 121–123.
61. Poleminės pastabos apie Lietuvos TV. // *Kalba Vilnius*, 1988, nr. 16, p. 4.
62. Ko nori moteris? // *Šeima*, 1990, nr. 4, p. 4–5.
63. Ar įveiksime piktajį feminizmą? // *Lietuvos aidas*, 1991 07 12, p. 3.
64. Apie prarastą kartą. // *Šiaurės Atėnai*, 1993 m. rugpjūčio 13 d., p. 7.
65. Apie meilę, grožį ir moters savigarbą. // *Šiaurės Atėnai*, 1993 m. rugsėjo 10 d., p. 1.
66. Kabala ir šiuolaikinė psichologija. // *Psichologija tau*, 1994, nr. 3, p. 7–9.
67. Apie visada kaltą Kitą. // *Veidas*, 1994 07 12, p. 4.
68. Marksizmo suvedžiojimai. // *Lietuvos aidas*, 1994 m. rugpjūčio 24 d., p. 13.
69. Moralė ir politika. // *Veidas*, 1994 08 22, p. 7.
70. Filosofija vaikams. (Bendraautorė Vaiva Vaicekauskienė). // *Mokykla*, 1994, nr. 6, p. 15–18; 1994, nr. 8, p. 18–20.
71. Prancūziškas Freudas. (Georges Brabant. „Psychoanalizė“. – Vilnius: Amžius/ALK, 1994. Recenzija.). // *Lietuvos aidas*, 1995 01 28, nr. 4, p. 14.
72. Apie bjaurųjį „KITA“ ir bjaurasties baimę savyje. // *Veidas*, 1995 08 19, p. 12.
73. Moraliniai pasvarstymai apie amoralių spektaklį. (Apie O. Koršunovo spektaklį „Labas Sonia Nauji Metai“). // *Veidas*, 1995 09 02.
74. Moralė – labai tinkama priemonė vedžioti žmones už nosies. // *Veidas*, 1995 09 16, p. 14.
75. Ekspromtas po premjeros. (Apie J. Vaitkaus pastatyto H. Ibseno „Nora“ spektaklio premjerą). // *Veidas*, 1995 12 16, p. 32–33.
76. Atsakomybė ir RTV. // *Lietuvos aidas*, 1996 07 09, p. 14.
77. Beprotybė – jaudinanti teatrą tema. // *Šiaurės Atėnai*, 1996 m. rugsėjo 21 d., p. 7.
78. Filosofija vaikams skinasi kelią į Lietuvą. // *Švietimo naujovės*, Nuotr., 1997, nr. 3, p. 14–16.
79. Knyga, kurios reikia mūsų vaikams. // *Literatūra ir menas*, 1997 03 16, p. 2.
80. Drąsa gyventi. // *Lietuvos aidas*, 1997 05 10, p. 5.
81. Danijos moterys pakeliui į rojų. // *Moters pasaulis*, 1997 m. birželio-liepos mėn., p. 12–14.
82. Atgimimo sunkumas. // *Lietuvos naikinimas ir tautos kova (1940-1998)*. (Bendraautorai L. Astra ir E. Ignatavičius). – Vilnius, 1999, p. 634–671.
83. Lietuva – slaviško ir žydiško mentaliteto susidūrimo vieta. // *Šiaurės Atėnai*, 2001 02 17, nr. 7, p. 10.
84. Apie davimo ir gavimo psichologiją. // *Trečias Sektorius. Nevyriausybinų organizacijų informacijų ir paramos centro biuletenis*. Nr.3 (24), 2001 m. vasara, p. 6–7.
85. Edipinis maištas kaip amžių sandūros ženklas. (Apie XIX amžiaus Vienos kultūrą, aptariant Carl. E. Schorske knygą *Fin-de-siecle Viena*. – Vilnius: Baltos lankos, 2002). // *Šiaurės Atėnai*, 2002 m. spalio 12 d., p. 8–9.
86. Nuo ūkanų upės krantų stebint ištirpstantį kelią... Dalios Matulaitės mažosios skulptūros darbų paroda. // *7 meno dienos*, 2003 sausio 3.
87. Primityvumas intelektualumo pavidalu. // *7 meno dienos*, 2003 rugsėjo 5, p. 6.
88. Ar meilė yra menas? (Erichas Fromas). // *Lietuvos aidas*, 2003 m. rugsėjo 27 d., p. 8.
89. Herojus, kokio dar nebuvo. - Nuotr. // *Gimtasis žodis*, 2005, nr. 2, p. 17–21.
90. Už ką mes mylim Alfonsą Andriūškevičių. – Nuotr. // *Gimtasis žodis*, 2005, nr. 11, p. 28–32.
91. Saugokis šventos keksės. // *7 meno dienos*, 2006 m. vasario 17 d.
92. Sąžinė ciniškoje kultūroje. // *Šiaurės Atėnai*, 2006 m. gegužės 6 d.
93. Sergančios sąmonės dialogai. Dar kartą apie Oskaro Koršunovo Augusto Strindbergo „Kelią į Damaską“. // *7 meno dienos*, 2007 m. kovo 23 d., p. 5.
94. Apie juodą spalvą. // *Naujoji Romuva*, 2007, nr. 4, p. 1, 2.

DISKUSIJOS, POKALBIAI, PASISAKYMAI

95. Gyvenimo ir mirties įtampoje. – Nuotr. (Autoriaus žodis. Leonarda Jekentaitė apie savo knygą „Froidizmas ir humanistinė psichoanalizė.“ *Mintis*, 1992). // *Knygnešys*, 1991, nr. 10, p. 11.
96. Moters gyvenimo pilnatvė. – Nuotr. (Su Leonarda Jekentaite kalbėjosi Arūnas Marcinkevičius). // *Moteris*, 1992, nr. 3–4, p. 2–3.
97. Reikia amerikiečiams, o mums...? – Nuotr. (Pokalbis su autorium, išėjus knygai: su Leonarda Jekentaite kalbėjosi Kęstutis Bruzgelevičius). // *Tiesa*, 1992 m. spalio 27 d., p. 6.
98. Oazė dykumoje? – Nuotr. (Apskritas stalas apie dorinį ugdymą. Dalyvauja Leonarda Jekentaitė, Violeta Jonynienė, Meilė Lukšienė, Regina Sabaliauskaitė, Vaiva Vaicekauskienė, Krescencijus Stoškus, Vincentas Žemaitis. Parengė Ramutė Bruzgelevičienė). // *Mokykla*, 1993, nr. 4–5, p. 1–5.
99. Kas yra už tos ribos, kuri riboja mano sąmonę? (Apie Erichą Frommą pasakoja filosofijos daktarė Leonarda Jekentaitė. Kalbėjosi Astrida Petraitytė). // *Šiaurės Atėnai*, 1996 m. sausio 27 d., p. 5.
100. Henriko Ibseno seminaro-96 mozaika. (Pokalbis apie norvegų dramaturgą H. Ibseną. Dalyvauja Leonarda Jekentaitė, Silvestras Gaižiūnas, Irena Varnaitė, Raminta Gamziukaitė ir kt.). // *Baltoskandija. Baltoskandijos akademijos informacinis biuletenis*, nr. 6. Panevėžys, 1996 m. liepos mėn., p. 3.
101. Žvaigždė nenorėjusi ja būti. TV-mano gyvenimas. – Nuotr. (Leonarda Jekentaitė apie darbą Lietuvos televizijoje. Kalbėjosi Žyngintas Pečiulis). // *Kalba Vilnius*, nr. 3, 1997 m. sausio 17–24 d., p. 1–3.
102. Kas yra už tos ribos, kuri riboja mano sąmonę? (Dr. Leonarda Jekentaitė apie Erichą Fromą. Tekstai ir pokalbis su Astrida Petraityte). // *Nuo Kierkegoro iki Kamiu*. – Vilnius: Pradai, 1997, p. 260–279.
103. Tarp vitališkumo ir dvasingumo. (Apie Henriką Ibseną pasakoja Raminta Gamziukaitė ir Leonarda Jekentaitė. Kalbėjosi Astrida Petraitytė). // *Šiaurės Atėnai*, nr. 10, nr. 11, 1997 m. kovo 15 ir 22 d.
104. Tarp impulsų stichijos ir dvasinės pusiausvyros. (Apie Augustą Strindbergą pasakoja Leonarda Jekentaitė ir Irena Varnaitė. Kalbėjosi Astrida Petraitytė). // *Šiaurės Atėnai*, 1997 kovo 29–balandžio 5.
105. Henrik Johan Ibsen (1828–1906). Pasakoja Raminta Gamziukaitė ir Leonarda Jekentaitė. // *Didieji vardai. I. Pokalbiai apie skandinavų rašytojus*. – Vilnius: Pradai, 1998, p. 66–88.
106. August Strindberg (1849–1912). Pasakoja Leonarda Jekentaitė ir Irena Varnaitė. // *Didieji vardai. I. Pokalbiai apie skandinavų rašytojus*. – Vilnius: Pradai, 1998, p. 105–128.
107. Oscar Wilde (1854–1900). Pasakoja Regina Rudaitytė ir Leonarda Jekentaitė. // *Didieji vardai. II. Pokalbiai apie anglų rašytojus*. – Vilnius: Pradai, 1999, p. 143–161.
108. Dar kartą: amžiaus pradžios lietuvius. (Apie M. K. Čiurlionį kalba filosofai Leonarda Jekentaitė-Kuzmickienė, Arvydas Juozaitis, Antanas Andrijauskas ir žurnalistė Astrida Petraitytė) // *Šiaurės Atėnai*, 2000 m. rugsėjo 23 d. ir 30 d.
109. Leonarda Jekentaitė: „Mano gyvenimas – sovietmečio žmogaus klaidų derinys“. – Nuotr. (Leonarda Jekentaitė apie moterų padėtį įvairiose šalyse. Kalbino Snieguolė Davidavičienė). // *TV per savaitę*, 2000 11 09, p. 1–3.
110. Greta esantis, bet kitas pasaulis. Dvi istorijos apie pamotes. – Nuotr. (Leonarda Jekentaitė apie gyvenimą šeimoje. Parengė Ona Stražnickienė). // *Ekstra*, nr. 23, 2001 06 18, p. 36–37.

111. Duobėta gražios moters laimė. – Nuotr. (Apie moters laimę su Leonarda Jekentaitė kalbasi Giedrė Bradauskienė). // *Lietuvos rytas. Stilius*, 2002 sausio 18, p. 6–9.
112. Oponuojantys vadovėliai? (L. Jekentaitės ir kitų pasisakymai. Užrašė Vincintas Uždavinsys). // *Literatūra ir menas*, 2003 m. sausio 31 d.
113. Mėgintuvėlio vaikai. Diskusija apie dirbtinį apvaisinimą. Parengė Jolanta Miškinytė. 2003, nr. 1, p. 22–23.
114. Perversija mene nukenksmina baisiausias pasąmonės šmėklas. – Nuotr. (Su Leonarda Jekentaitė kalbėjosi Virginija Genienė). // *Šeimininkė*, 2003 m. gruodžio 17 d.
115. Metafizinės erdvės linkui: pokalbis su skulptore Dalia Matulaite. // *Kultūros barai*, 2003, nr. 12, p. 52–57.
116. „Man patinka gyventi su malonumu“. – Nuotr. (Apie moters grožį su Leonarda Jekentaitė-Kuzmickiene kalbasi Jolanta Miškinytė). // *Leva*, 2004 sausis, p. 94–95.
117. Filosofų šeimos filosofija. – Nuotr. (Leonarda Jekentaitė apie gyvenimą šeimoje ir filosofiją. Parengė Ona Stražnickienė). // *Ekstra*, nr. 10, 2004 03 15–21.
118. Apie septynias deives – tris laisvas, tris priklausomas ir Afroditę. – Nuotr. (Apie antikos mitus ir moteriškumo archetipus su Leonarda Jekentaitė-Kuzmickiene kalbasi Audrius Musteikis). // *Lietuvos žinios. Grožis ir sveikata*, 2004 m. birželio 23 d., p. 6–7.
119. Menas – tai būdas „išverti“ gyvenimą. – Iliustr. (Pokalbis su grafike Ramune Vėliuviene). // *Kultūros barai*, 2004, nr. 12, p. 19–24.
120. Lietuviškųjų TV estetika. Nuomonė. (Kalbino Viktorija Rinkevičiūtė). // *Lietuvos žinios. Televizija*. 2005 m. spalio 8 d., p. 4.
121. Ant mano automobilio lipdukas: „Aš esu lietuvė ir tuo didžiuojuosi.“ – Nuotr. (Į Baltosios anketos klausimus atsako filosofė Leonarda Jekentaitė). // *Lietuvos žinios*, 2006 m. rugsėjo 9 d.
122. Apie nepriklausomos Lietuvos žiniasklaidą. (L. Jekentaitės ir kitų pasisakymai. Paruošė Vytautas V. Landsbergis). // *Draugas. Menas, literatūra, mokslas*, 2006 m. gruodžio 30 d.
123. Metafizinis Oskaro Koršunovo teatras. (Pokalbis su režisieriumi Oskaru Koršunovu, kalbėjosi Leonarda Jekentaitė). // *Naujoji Romuva*, 2007, nr. 2, p. 16–27.
124. Ne iš kelmo spirtos. – Portr. (Pokalbis su trijų kartų moterimis: Gita Jekentienė, Leonarda Jekentaitė ir Agnė Kuzmickaite. Kalbėjosi Dovilė Štuikienė). // *Laima*, 2007 liepa, nr. 7 (166), p. 80–81.
125. August Strindberg. „Kelionė į Damaską“. (Klaipėdos dramos teatre Oskaro Koršunovo pastatyta spektaklį aptaria Daiva Šabaševičiūtė, Leonarda Jekentaitė, Oskaras Koršunovas). Vilniaus tarptautinis teatro festivalis. 2007 rugsėjo 21–30, p. 56–58.
126. [Mama dėl savo vaiko gali padaryti...]. – Nuotr. (Leonarda Jekentaitė kalbasi su dukra Agnė Kuzmickaite). // *Lietuvos rytas. Stilius*, 2007 m. spalio 19 d., p. 28.
127. Mano mielas talismanas. – Nuotr. (Pokalbyje dalyvauja Nijolė Narmontaitė, Leonarda Jekentaitė, Rasa Veličkienė. Kalbino Snieguolė Davidavičienė). // *Moters savaitė*, 2007 11 27–12 03, p. 8–9.
128. Su pranašo įsitikinimu ir poeto įtaiga. – Nuotr. (Pokalbis su L. Jekentaitė apie jos knygą *De profundis*. Kalbėjosi Audrius Musteikis). // *Lietuvos žinios*, nr. 83, 2008 m. balandžio 14, p. 14–15.
129. Išbandymas Europos moterims. – Nuotr. (Pokalbyje dalyvauja Leonarda Jekentaitė, Ramunė Trakymienė, Evalda Jasaitienė, Agnė Zuokienė. Kalbėjosi Agnė Vaitasiūtė). // *Respublika*, 2008 m. kovo 31 d., p. 17.
130. Apie grožį. Klasikinės ir šiuolaikinės filosofijos problemos. Multimedia DVD. Filmai ir tekstai. Sudarė Jonas Dagys ir Nerijus Milerius. Vilnius, 2008.

131. Leonardos Jekentaitės atsakymai į Baltosios anketos klausimus. Baltoji knyga. Nūdienos šviesuolių mintys apie Lietuvą ir jos ateitį. Sudarė Vytautas V. Landsbergis. Dominimus Lituanus, 2008, p. 20–21, p. 54–55, p. 101–102, p. 117–118, p. 141, p. 153, p. 157, p. 185–186.

PRANEŠIMAI KONFERENCIJOSE

132. Žmogaus prigimties problema neofroidizme. Tarpinstitutinė filosofų mokslinė konferencija *Šiuolaikinės buržuazinės filosofijos ir sociologijos metodologijos kritika*. Pranešimų tezės. Vilnius, 1974.
133. Šiuolaikinė katalikybė ir froidizmas. Tarprespublikinė mokslinė konferencija *Katalikybė ir šiuolaikinė ideologinė kova*. Kvietimas-programa. Vilnius, 1975.
134. Jaunimo socializacijos problemos ir šiuolaikinis froidizmas. *Jaunimas ir šiuolaikinė ideologinė kova*. Teorinės-praktinės konferencijos medžiaga. Kaunas, 1976.
135. „Ribiniai pergyvenimai“ ir žmogiškosios būties suvokimas A. Maslou koncepcijoje. Respublikinės mokslinės konferencijos *Dabartinės buržuazinės filosofijos sąmonės koncepcijų kritika* kvietimas-programa. Vilnius, 1980.
136. Rytietiškos pasaulėžiūros motyvai psichoanalitinėje žmogaus sampratoje. Respublikinė mokslinė konferencija *Žmogaus problema šiuolaikinėje filosofijoje*. Kvietimas-programa. Vilnius, 1981 m. balandžio 27–28 d.
137. Psichologinės ir etinės bendravimo prielaidos. / Teorinės mokslinės konferencijos „Žmogaus dvasinis turtėjimas beribis“ programa. Šakiai, 1984. VI. 14.
138. Dimensions of Being in the Creation of Maironis. Tenth Conference of Baltic Studies in Scandinavia. Stockholm, June 7–10, 1989.
139. Demonizmo psichoanalitinė interpretacija. *Lapkričio sinoikija*. Antroji religijos filosofijos ir bažnytinio meno studijų savaitė. Vilnius, 1990 m. lapkričio 5 d.
140. Interpretation of Demonical in the Psychoanalytical Tradition. *The Reception of Psychoanalysis II: Carl Gustav Jung*. The Second International Scientific Conference of Psychoanalysis in Estonia. Tallinn, October 17–18, 1991.
141. Nelaiku pateiktos pastabos apie pamėgtas antitezes: Vakarai-Rytai, racionalu-emocionalu, vyriška-moteriška ir pan. *Lietuvos kultūros kongresas*. Sudarytoja Giedrė Kvietkienė. Lietuvos Respublikos Kultūros ir švietimo ministerija, 1991, p. 211–215.
142. Apie meilę, grožį ir moters savigarbą. Konferencija *Moters keliai. Rytai ir Vakarai*. Vilnius, 1993 08 25.
143. Apie galimybę pažinti save, remiantis H. Ibseno drama „Peras Giuntas“. Tarptautinis Henriko Ibseno seminaras *Henrikas Ibsenas ir XX amžiaus kultūros idealai*. Baltoskandijos akademija. Panevėžys, 1996 birželio 6–7.
144. Ch. Soutine etiniai ir estetiniai imperatyvai moters portretuose. Tarptautinė mokslinė konferencija *Ch. Soutine: Lietuva, laikmetis, kultūrų tarpusavio santykis*. Vilnius, 1998 m. rugpjūčio 6 d.
145. Lietuviško, slaviško ir žydiško mentaliteto persikirtimo ypatumai. Tarptautinė mokslinė konferencija *Soutine, Rytų Europa, laikmetis, kultūrų tarpusavio sąveika*. Vilnius, 2000 m. liepos 27–28 d.
146. Apie davimo ir gavimo psichologiją Lietuvoje. Tarptautinės konferencijos *Filantropijos Lietuvoje klausimais* medžiaga. 2001 m. birželio 4 d., p. 6–7.
147. Lietuvos moterų savimonės augimo ir tautinio identiteto problemos. Konferencija *Metai po 3-jo Lietuvos moterų suvažiavimo*. 2001 m. gruodžio 14 d.
148. Moters vaidmuo universalių vertybių išsaugojime. Konferencija, skirta paminėti Tarptautinę moters dieną *Moters*

- vaidmuo XXI amžiaus Lietuvoje*. Vilnius, 2002 m. kovo 8 d.
148. Kierkegaardo estetizmo antinomijos ir dabartis. *Kierkegaardo aktualumas: filosofinės interpretacijos*. Respublikinės mokslinės konferencijos programa. KFMI, 2003 m. gruodžio 18 d.
 149. Destrukcija estetizuotais pavidalais globalėjančioje Lietuvoje. *Globalumas ir lokalumas* – mokslinės konferencijos medžiaga. VU, 2003 m. gegužės 2–3 d.
 150. Perversija dabartiniame mene. *Estetikos transformacijos*. Respublikinės mokslinės konferencijos programa. 2003 m. lapkričio 22–23 d.
 151. Kanto kategorinis imperatyvas džiazuojančioje epochoje. *200 metų po Kanto*. Mokslinės konferencijos medžiaga. Kaunas: Technologija, 2004.
 152. Ribos ir užribiai siekiant šventumo. Mokslinė konferencija *Religija ir kultūra*. VU, 2004 m. kovo 25–26 d.
 153. Aisčio kūryba filosofijos ir psichologijos riboje. *Praregėjęs ilgesio akim* jubiliejinė mokslinė konferencija Jono Aisčio 100-sioms gimimo metinėms. Vilnius: LLTI, 2004 m. birželio 11 d.
 154. F. Nietzsche's pastabų apie žydiškumą pamokos. Respublikinė mokslinė konferencija *Nietzsche's aktualumas: teorinės interpretacijos*. Respublikinės mokslinės konferencijos programa. KFMI, 2004 m. balandžio 29 d.
 155. Schopenhauerio minčių ataidai postmodernioje prancūzų literatūroje. Respublikinės mokslinės konferencijos programa. KFMI, 2004 m. spalio 23 d.
 156. Salomėjos Nėries demonas. Konferencija *S. Nėries šimtmetis: likimas, kūryba, amžinybė*. Maironio lietuvių literatūros muziejus. Kaunas. 2004 m. lapkričio 24 d.
 157. Mūsų laikų herojaus portretas literatūroje ir dailėje. Mokslinė konferencija *Literatūros ir kitų menų sąveika*. Vilnius, Pedagoginis universitetas. 2004 m. gruodžio 3 d.
 158. Patologija postmoderniame mene. Respublikinė mokslinė konferencija *Postmodernizmo fenomeno interpretacijos*. Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2005 m. balandžio 29–30 d.
 159. Seksualumo įtaka tapatybei paskutiniųjų dešimtmečių kinematografijoje. Nacionalinė tarpdisciplininė konferencija *Lytis ir tapatybė*. VU Lyčių tyrimo centras, 2005 m. birželio 3 d.
 160. Ribos ir užribiai šiuolaikiniame mene. Mokslinė konferencija *Ribų problema šiuolaikinėje filosofijoje*. KFMI, 2005 m. rugsėjo 16–17 d.
 161. Egzistencinė ironija ir šiuolaikinė kūryba. Seminaras *Kūrybos psichologija*. LLTI, 2005 m. rugsėjo 30 d.
 162. Juditos ir Salomėjos mitų transformacijos nuo Biblijos iki mūsų dienų. – Santr. anglų kalba. Tarptautinė mokslinė konferencija *Kultūros intertekstai*. Konferencija skiriama Vilniaus Pedagoginio universiteto 70-mečio jubiliejui. Lietuvos lyginamosios literatūros asociacija. Vilnius, 2005 m. spalio 14–15 d.
 163. Teisinio ir moralinio diskursų antitezė. Mokslinė konferencija *Teisinis diskursas: filosofiniai, loginiai ir lingvistiniai aspektai*. Mykolo Romerio universitetas, 2005 m. lapkričio 4 d.
 164. Mistika ir mokslas Bergsono filosofijoje. Respublikinė mokslinė konferencija *Bergsono aktualumas: filosofinės interpretacijos*. KFMI, 2005 m. lapkričio 19 d.
 165. Deivė kiekvienoje moteryje. Kovos su krūties vėžiu projekto *Nedelsk* konferencija. Vilnius, 2006 rugsėjo 10 d.
 166. Psichoanalizės estetika Davido Lyncho kūryboje. Respublikinė mokslinė konferencija *Freudo ir psichoanalizės aktualumas: teorinės interpretacijos*. KFMI, 2006 m. spalio 21 d.
 167. Dzenbudizmas ir pofreudistinės psichoanalizės raidos ypatumai. Konferencija *Rytai-Vakarai: civilizacijų sąveikos*. KFMI, 2006 m. lapkričio 11–12 d.
 168. De profundis. Jubiliejinė mokslinė konferencija, skirta *Bernardo Brazdžionio 100-sioms gimimo metinėms*. Vilnius, 2007 m. vasario 22–23 d.

169. Balerinos įvaizdžio semantikos metamorfozės. Konferencija *XX a. estetikos ir meno filosofinės metamorfozės*. KFMI, 2007 m. kovo 17 d.
170. Ericho Frommo destruktivumo anatomija. Mokslinė konferencija *Pofreudistinė psichoanalizė: nuo Jungo iki Lacano*. KFMI, 2007 m. balandžio 27 d.
171. Патология в визуальном искусстве и литературе постмодерна. III Международная научная конференция по литературной компаративистике *Парадигматика современной компаративистики и международные контексты украинской литературы*. Киев, 3–5 октября 2007 года.
172. Barbariška moteris paskutiniųjų dešimtmečių mene. Tarptautinė mokslinė konferencija *Barbaras moderniojoje literatūroje ir mene*. 2007 11 9–10 d.
173. Moters žvilgsnio į savo kūną transformacijos šiuolaikiniame mene. Šeštoji respublikinė estetikos ir meno filosofijos konferencija *Menininkas ir meninės kūrybos procesų psichologija*. KFMI, 2008 birželio 14 d.

VERTIMAI

174. Erichas Fromas. Menas mylėti. (Iš anglų kalbos vertė Leonarda Jekentaitė). – Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1992, p. 96.
175. „Miegodami mes išsigimėme.“ (Ištrauka iš M. Мамардашвили. Как я понимаю философию. – Москва: Прогресс. 1992. Vertė Leonarda Jekentaitė). // *Lietuvos aidas*, 1994, nr. 122–123.
176. Matthew Lipman. *Liza. Pilietinės visuomenės pagrindai. Vadovėlis-romanas*. (Iš anglų kalbos vertė Leonarda Jekentaitė). – Vilnius: Kronta, 1999, p. 96.
177. Matthew Lipman. *Liza. Etinis tyrimas. Mokytojo knyga*. (Iš anglų kalbos vertė Leonarda Jekentaitė). – Vilnius: Kronta, 2000, p. 292.

Parengė Bronislovas Kuzmickas
ir Angelė Putelienė